

Pauker, Zygmunt

"Płock w 750 rocznicę lokacji miasta", Płock 1987 : [recenzja]

Notatki Płockie 33/1-134, 61-62

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Problematyka rozdziału trzeciego — to dzieje figury oraz analiza stylowa. Po stwierdzeniu, że figura Matki Boskiej Bolesnej z ciałem Chrystusa, zwanej Pietą, po przywiezieniu z Bydgoszczy przebywała od 1605 r. w Oborach, podane są dalsze losy tego przedmiotu kultu, omówiony jest także czas powstania figury i kolejne zabiegi konserwatorskie, jakim była poddawana.

Dla miejsc cudownych sprawą ogromnej wagi są dzieje kultu, a więc tej niezwykłej czci, jaką dany obraz czy figura cieszy się i odbiera od wiernych. Rozważaniom tej tematyki poświęcony jest rozdział czwarty. Choć w wielu wypadkach są to przeżycia wewnętrzne i bardzo intymne, znajdują one wyraz zewnętrzny w postaci modlitw, pieśni, próśb, pielgrzymek, procesji, pozostawionych tabliczek wotywnych, fundowanych kosztownych wot zawieszonych przy figurze Piety. Przejawem kultu są nadto powstające na ten temat pieśni, wiersze, modlitwy, nabożeństwa, a także organizowanie się ludzi w specjalne bractwa, w tym wypadku głównie Bractwa Szkaplerza. Bractwa w zamierzeniu Kościoła były formą aktywizowania laikatu do intensywniejszego życia religijnego, a także pewną formą apostołstwa.

Ostatni rozdział pracy poświęcony jest omówieniu doniosłego aktu koronacji figury oborskiej. Koronacja obrazu czy figury — to oficjalne uznanie ze strony Kościoła hierarchicznego wyjątkowości danego obiektu sakralnego. Zwykle uroczystościom koronacyjnym towarzyszą przeżycia religijne, liturgiczne, a także okolicznościowe akademie, referaty, czasem publikacje. Wszystkie te formy miały miejsce w omawianym przypadku koronacji Piety

Oborskiej i o wszystkich autor informuje czytelników.

Bardzo cenne i wartościowe są przypisy, obficie uzupełniające wiadomości zawarte w poszczególnych rozdziałach. Widać z tego, że autor wykorzystał skrzętnie literaturę przedmiotu i umiejętnie się nią posługuje. Dziewięć aneksów źródłowych wzbogaca całość opracowania, co dla badaczy tej problematyki jest ogromnym ułatwieniem i pomocą. Także sporządzony wykaz źródeł i literatury daje przegląd sporego zainteresowania się dziejami Ziemi Dobrzyńskiej. Serwis fotograficzny oraz mapka orientująca w położeniu geograficznym oborskiego karmelu kończy przewodnik.

Z niewielkich sprostowań czy uzupełnień należy uwzględnić informację na s. 16, dotyczącą osoby konsekratora kościoła. Jest nią nie Ludwik, lecz Wojciech Tolibowski. Biskup Ludwik Tolibowski, sufragan płocki, urodzony w 1660 r. prowizję na biskupstwo otrzymał dopiero w 1691 r., zaś Wojciech Tolibowski otrzymał prowizję na sufraganię płocką 2 maja 1644 r. Od 1655 r. był biskupem poznańskim i to on konsekrował kościół w Oborach.

Oceniając całość opracowania trzeba powiedzieć, że zamiśl autora został spełniony w należyty sposób. Jeszcze jeden obiekt otrzymał nowe krytyczne opracowanie. Ukazany został wkład wielu pokoleń Polaków w rozwój kultury i chęć służenia na różnych odcinkach drugiemu człowiekowi. Krytyczne i pogłębione studium wystawia dobre świadectwo konwentowi oborskiemu, autorowi zaś opinię wnikliwego badacza regionu.

MICHAŁ MARIAN GRZYBOWSKI

* * *

Płock w 750 rocznicę lokacji miasta. Wojewódzki Urząd Statystyczny Płock 1987.

Publikację otwiera kalendarium, zawierające podstawowe daty (lata, okresy) z dziejów miasta, a zamykające się między datami „Ok. 8000 p.n.e. — początki osadnictwa” i „1983 r. — powstanie Rady Miejskiej PRON”. Kalendarium jest cenne zarówno dla czytelnika znającego już dzieje Płocka z innych publikacji, jak i zwłaszcza dla czytelnika dziejów tych nie znającego, wprowadza go bowiem w ujęciu syntetycznym w podstawowe wydarzenia z dziejów miasta i lokalizuje je w czasie.

Zamieszczenie na początku publikacji kalendarium jest konsekwencją logiki koncepcyjnej

układu całości publikacji, która ma charakter historyczny.

Autorem części tekstowej zatytułowanej „Rozwój Płocka w świetle statystyki w okresie od lokacji miasta do II wojny światowej” jest Jan Berger. Część ta ma charakter historyczny i omawia dzieje miasta w następujących wyodrębnionych redakcyjnie okresach: do 1973 r., okres lat 1793 — 1864 (z wyodrębnieniem podokresów: 1793-1815, 1815-1831, 1831-1864), lata 1864-1918, lata 1918-1945. Część ta zawiera m. in. wiele interesujących danych statystycznych wplecionych w tekst. Źródłem wielu z tych danych, publikowanych po raz pierwszy i będących z tego punktu widzenia szczególnie wartościowymi, są urzędowe publikacje rosyjskich władz zaborszych.

Druga część publikacji zatytułowana „Płock w Polsce Ludowej” ma charakter tekstowo-tabelaryczny. Autorką tekstu jest Iwona Janasz-Skróbac, zaś tablice statystyczne zostały opracowane przez pracowników oddziałów branżowych Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Płocku.

Po ogólnym scharakteryzowaniu miasta Płocka na tle województwa płockiego i jego udziału w poszczególnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego województwa w latach 1975-1985, autorka charakteryzuje, w formie opisowej, analizy statystycznej, rozwój poszczególnych tych dziedzin, t. l. ludności, zatrudnienia, inwestycji, przemysłu itd. Niektóre tematy omówione w tej części publikacji są dodatkowo zilustrowane wykresami statystycznymi, sporządzonymi przy zastosowaniu przejrzystych, właściwych dla istoty tych zagadnień (struktura, dynamika, itp.) metod graficznej prezentacji danych statystycznych.

Uzupełnieniem wspomnianych dwóch części publikacji jest wykaz najważniejszych obiektów zabytkowych miasta, na który składa się 27 pozycji.

Odrębnym, godnym podkreślenia walorem merytorycznym publikacji jest wykaz wykorzystanych źródeł i opracowań, zawierający 58 pozycji bibliograficznych (oprócz sumarycznie podanego źródła, w postaci zasobu archiwalnego Archiwum Państwowego w Płocku). Wykaz ten wymienia szereg źródeł wykorzystanych po raz pierwszy w publikacji historycznej dotyczącej Płocka.

Publikację wzbogacają: plan miasta Płocka z końca XVI wieku, reprodukowany z Atlasu Historycznego Mazowsza po raz pierwszy w wydawnictwach dotyczących Płocka, reprodukcja fragmentu współczesnego planu miasta oraz rysunki przedstawiające niektóre zabytkowe i współczesne obiekty miasta.

Skromna, ale na istniejące warunki przyzwoita szata graficzna publikacji nie budzi zastrzeżeń, co warto podkreślić zwłaszcza z punktu widzenia przejrzystości wspomnianych wykresów statystycznych, która w wielu przypadkach dla skromnej techniki poligraficznej jest progiem, nie dającym się przekroczyć bez narażenia się na słuszny zarzut niedopuszczalnie niskiego poziomu edytorskiego tych wykresów.

Wydawcy omawianej publikacji tj. Wojewódzkiemu Urzędowi Statystycznemu w Płocku udało się próg ten przekroczyć bezpiecznie.

Ze statystycznego punktu widzenia publikacja nie jest wolna od błędów: w wykresach na str. 50 ilustrujących ruch naturalny ludności oraz migracje ludności, błędne są napisy „stan w dniu 31 XII”, bowiem obydwa te zjawiska mają charakter zjawisk strumieniowo (ciagle) narastających, które nie mogą być ilustrowane statystycznie stanem w określonym momencie (w dniu). W wykresie na stronie 56 ilustrującym strukturę zatrudnienia według poziomu wykształcenia brak jest natomiast informacji o momencie (dniu) na jaki ujęte są prezentowane dane, poszczególnych spisów kadrowych.

Z wykresów „księgozbiór” oraz „czytelniczy” na stronie 82 nie wiadomo jakiej zbiorowości te wykresy dotyczą (czy tylko biblioteki publiczne czy wszystkie biblioteki łącznie ze szkolnymi itp.).

Tablica 20 na str. 83/84 jest zbudowana błędnie; zastosowano w niej nie używany w tablicach statystycznych układ główki dla roku szkolnego 1985/86 z dziwnie wyodrębnioną podrubryką i wskutek tego w pierwszej części tablicy na stronie 83 w ostatniej rubryce („podrubryce”) zamieszczone są tylko kreski, co jest konsekwencją tego, że tytuł tej rubryki jest sprzeczny z tytułami wszystkich wierszy w boczku tablicy. W drugiej części tej tablicy zamieszczonej na str. 84 jest już nieco lepiej ale też nie całkiem zgodnie z zasadami budowy tablic statystycznych. Rozwiązań prawidłowych jest wiele, omawianie ich przekracza ramy niniejszych uwag.

Publikacja jest cennym przyczynkiem historycznym i statystycznym do dziejów Płocka, przydatnym dla wszystkich, interesujących się jego dziejami. Powinna być wykorzystywana między innymi w szkołach płockich przy nauczaniu wielu przedmiotów ogólnokształcących i zawodowych, poczynając od wyższych klas szkoły podstawowej. A jeśli przy tej okazji wzbudzi lokalny patriotyzm tym lepiej, bowiem jedną z jej niewątpliwych zalet jest rzetelność naukowa z jednoczesną popularnością formy, a przecież „obce rzeczy wiedzieć dobrze jest — swoje obowiązek”.

ZYGMUNT PAUKER